

ANDRIJA BOGNAR

OSOBYNE SUVREMENOG GEOPOLITIČKOG POLOŽAJA MADŽARŠKE

Jedan od osnovnih zadataka geopolitičkog gledanja neke zemlje jest da što bolje upozna i ocijeni prostorne odnose i zakonitosti koje iz tih odnosa slijede, i to ne samo unutar vlastitog državnog teritorija, nego i u širim kontinentalnim i interkontinentalnim okvirima. Postoji niz razloga koji potkrepljuju takova razmišljanja. U prvom redu stoga što je jasno sagledavanje geopolitičke problematike osnovni preduvjet uspješnosti organizacije obrane i njezine provedbe u ratnim prilikama. Isto tako, iako u vanjskoj i unutrašnjoj politici neke zemlje postoje određene tajne, široke mase stanovništva nužno moraju biti upoznate sa svim prednostima i slabostima vojno-strateškog i geopolitičkog položaja te geopolitičkim ciljevima da bi se stvorio odgovarajući stupanj svijesti koji bi trebao imati pozitivan utjecaj na stupanj moralno-političke spremnosti svakog građanina.

Poznavanje geopolitičkih i gostrateških osobina susjednih zemalja, a posebno onih koje istodobno pripadaju tako važnim vojno-političkim grupacijama zemalja kao što je to Varšavski ugovor ili Atlantski pakt, naglašena je potreba naše vanjske politike i što funkcionalnije organizacije obrane zemlje. Nepripadnost SFRJ jednom od navedenih antagonističkih blokova i sve veće značenje politike nesvrstavanja, čija je Jugoslavija vrlo aktivni sudionik, ne znači ujedno međutim da se svijest o sigurnosti bazira, bez obzira na njihovu važnost, isključivo na tim činjenicama. Rad na sagledavanju i upoznavanju svih mogućih aspekata sigurnosti, a s tim u vezi i geopolitičkih i geostrateških, bitna su determinanta našeg daljnjeg razvoja.

Ovaj rad prilog je osvjetljavanju i rješavanju jednog od navedenih pitanja.

Sudbina susjedne Madžarske i naše zemlje, zbog sličnosti u geografskom položaju i smještaju, i to u jednom od političko-geografski najosjetljivijih dijelova našeg kontinenta, u najdubljoj je mjeri povezana i međuzavisna.

Geopolitičkim vrednovanjem položaja Madžarske jedino je moguće objasniti i najnoviji razvoj pregovora o razoružanju i smanjenju kontingenata trupa velikih sila u prostoru Srednje Evrope.

Na konferenciji u Beču postavilo se pitanje broja i odgovarajućih sudionika koji prostorno participiraju u tom dijelu Evrope, i to u ovom slučaju na osnovi *geostrateškog pariteta*. Madžarska je pri tom već na početku pregovora postala osnovni kamen spoticanja. Naime SSSR pri takvom sastavu i broju

sudionika ne pristaje da se i Mađarska uključi u okvire onog područja na koji bi se odnosio ugovor o smanjenju trupa. Kao eventualna protuvrijednost za uključivanje Mađarske kao ravnopravnog sudionika pregovora od Atlantskog se pakta traži da se njima s odgovarajućim statusom i posljedicama priključi i Italija.

Takav razvoj situacije oko spomenutih pregovora sasvim jasno ukazuje da značenje geopolitičkog položaja neke zemlje ne igra malu ulogu u odnosima između pojedinih blokova i da može predstavljati osnove određenih pogodbi, odnosno, kao suprotnost tome, biti preprekom u rješavanju pitanja od vitalnog interesa za sigurnost mira u Evropi, a time i u svijetu.

Koje su to bitne osobine geopolitičkog i geostrateškog položaja Mađarske koje na neki način imaju tako veliku važnost u obrambeno strateškim koncepcijama zemalja Varšavskog ugovora? To su u svakom slučaju osobine prometno-geografskog položaja s aspekta geostrateške valorizacije, neki elementi prirodno-geografske osnove (reljef i voda), napose ako se govori o važnosti dubine zaštita i načina vođenja ratnih operacija, zatim važnost određenih prirodnih resura, kao što su to nalazišta urana boksita i napokon značenje relativno brojne Mađarske manjine u susjednim zemljama kao mogući faktor političkog pritiska.

I. Određujuće značenje u ocjeni važnosti geopolitičkog i geostrateškog položaja, Mađarske, kao uostalom i svake zemlje, imaju mogućnosti prometno-geografske valorizacije njezina državnog teritorija. Mađarska je dio tzv. kontinentalne Evrope, koja je najizrazitija zona sudara pomorskih sila Zapadne Evrope i sila Heartlanda na Istoku.¹ Upućuju na to i specifične političko-geografske osobine područja. Dok Zapadnu Evropu karakterizira stabilni teritorijski i kontinuirani ekonomski razvoj, kontinentalna Evropa ima izrazito nestabilnu političko-geografsku strukturu, podložnu, u toku svoje povijesti, čestim promjenama i ekstenzivni ekonomski razvoj. Očituje se to u prvom redu u brojnim i bolnim pomacima granica i izrazito usitnjenosti teritorijalnoj strukturi. Posebno značenje u tome i vrlo osvjetljiv geopolitički položaj imaju one regije u okviru kontinentalne Evrope preko kojih idu najvažnije prometne magistrale u povezivanju zapada i istoka našeg kontinenta. Ukoliko su to i područja koja su zbog svojih prirodno-geografskih osobina otvorena i time omogućuju laku komunikativnost, njihova je geostrateška vrijednost još i više potencirana. U kontinentalnoj Evropi takvog su karaktera Poljska nizina, Karpatska zavala ili tzv. Panonski prostor i Jugoistočna Evropa (tzv. Balkan).

Geopolitička važnost položaja Poljske definirana je činjenicom da joj se istočna granica poklapa sa zapadnom granicom Heartlanda, koji je upravo ovdje najotvoreniji mogućim prodorima sa zapada, kontinuiranim lesnim pojasom, koji započinje na Atlantskoj obali a završava na krajnje istočnom dijelu Zapadnog Sibira, geografskom središtu Heartlanda, i »Smolenskim Koridorom« do Moskve, središtem sovjetske državnosti. Dodati treba da je poljska nizina u ekonomskom i prometnom pogledu jedno od najfrekventnijih područja Evrope. Izraženo je to u stalnim oružanim sukobima sila Rimlanda i

¹ A. Bogнар, Granice Poljske, Politička misao 1—2/1973., Fakultet političkih nauka i Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1973. str. 56.

Heartlanda za taj prostor od XVIII. stoljeća na ovamo. Poljska se nizina slobodno može okarakterizirati geopolitičkim pojmom »koridora ratova«.²

Sličnosti u značenju geostrateškog položaja ima i Jugoistočna Evropa preko koje vode najvažnije prometne spone u kopnenom povezivanju Bliskoga sa Srednjom i Zapadnom Evropom.

Mađarska je prometno-geografsko križište cestovnih željezničkih i zračnih putova kontinentalne važnosti. Značenje križišta definirano je transkontinentalnim i transverzalnim prometnicama NE — SW i NW — SE. Svaki taj pravac, uz svoju ekonomsku, od prvorazredne je i geostrateške važnosti. Njihova puna vojna kontrola od vitalnog je interesa za sigurnost našeg kontinenta. Da je tako, dovoljno je podsjetiti se da su se u prošlosti Evrope upravo u panonskom prostoru odigrali najsudbonosniji sukobi sila Heartlanda i Rimlanda. Misli se tu na vrijeme seobe naroda, tatarsku provalu i tursku sposobnost. U skladu s tim tu se, uz Poljsku i Ukrajinu, razvila u toku povijesti jedna od najizrazitijih i najosjetljivijih graničnih područja Svijeta frontierskog karaktera. Vrijedi taj zaključak i za novije doba. U prilog tome govore Balkanski ratovi, ratni sukobi u toku I. i II. svjetskog rata i suvremena konstelacija snaga zemalja Varšavskog ugovora i Atlantskog pakta.

Panonski prostor, a osobito njegov Alfeldski dio, najniža je regionalna cjelina Karpatske zavale. Reljefni okvir Karpata, Alpa i Dinarida definira ga ujedno kao jedno od najidealnijih prirodno-geografskih cjelina svijeta. Konačno pritjecanje svih tokova (preko 90%) prema Dunavu odredilo je i razvoj prometnog sistema prostora. Iz Alfelda dolinama rijeka radialno vode putovi prema planinskim rubovima, pa je i funkcionalna povezanost prirodno-geografske cjeline u najužoj ovisnosti s Alfeldom. U skladu s tim sasvim je sigurno da je Alfeld geostrateški ključ pune vojne kontrole Karpatske zavale, a time i svih prije navedenih prirodno-geografskih pravaca kontinentalne važnosti.

Nadalje, preko Karpatske zavale (Panonski prostor) vode najprikladniji i najkraći prometni pravci kopnenog povezivanja Srednje i Zapadne Evrope s Jugoistokom našeg kontinenta i Blistokom, a isto tako Istočne Evrope s Padskom nizinom i Apeninskim poluotokom.

Takovi prostorni odnosi i navedene prirodno-geografske odlike definiraju Alfeld, odnosno Karpatsku zavalu, ako ne najvažnijim, onda svakako jednim od dva do tri najvažnija križišna čvorišta Evrope.³ Položaj u Rimlandu, i to na njegovoj istočnoj granici prema Heartlandu, koji je upravo ovdje najotvoreniji mogućim prodorima sa zapada, još i više naglašava geostratešku važnost Alfelda, odnosno Mađarske, za zemlje Varšavskog ugovora, a posebno za sam Sovjetski Savez.

Geostrateško vrednovanje spomenutih prometno-geografskih pravaca dat će jasniju sliku navedenih zaključaka.

1. Pravac sjeveroistok-jugozapad svakako je najkraći put koji povezuje Lwowsko (Lavovska) prometno čvorište u Galiciji preko prolaza na Šumovitim Karpatima (Verečki 81 m), Miškolca, Budimpešte, Blatnog jezera, Nagy-

² Isto, str. 56.

³ Pal Teleki, *Europarol es Magyarorszagrol, Athenaeum Irodalmi es Nyomdai R—T Kiadasa, Budapest 1934, str. 7—29.*

kanizse, Zagreba, Rijeke, odnosno Ptuja, Ljubljane, Postojnskih vrata, Trsta, s područjem Sjevernog Jadrana. Mogućnost brzog izlaza na tzv. »toplo« more i prodora u Padsku nizinu, čime bi južno krilo NATO pakta bilo presječeno u svom središnjem dijelu, značilo bi ujedno i prekid veza između krajnjih istočnih članova pakta, Grčke i Turske, sa zapadnim dijelovima krila. Strateška kontrola puta imala bi za posljedicu osim toga, ostvarenjem kopnene veze preko Mesinskog prolaza, Sicilije, Tunisa s Arapskim Svijetom, i prekid opskrbe Zapadne Evrope vitalno važnom blistoistočnom naftom, jer bi time došlo do prekida pomorskih veza istočnog i zapadnog dijela Mediterana, naravno pod pretpostavkom brže likvidacije britanske vojne baze na Malti. Za NATO pakt isti pravac omogućuje preko Lowowskog prometnog čvorišta direktni pristup u tzv. lesnu zonu, koja je, na svoju prometnu otvorenost prema Donbasu, Volgogradu, »Vratima naroda« i srcu Heartlanda u Zapadnom Sibiru, jedna od najvažnijih privrednih i demografskih okosnica zemalja Varšavskog ugovora. U lesnoj zoni, čija je ocjeditost i relativno velika plodnost uvjetovana fizičkim i kemijskim osobinama sedimenta, u prostoru od rijeke Elbe preko Wroclawa, Gornjeg Šljonska, Krakowa, Sandomierza, Drohobyca, Lwowa pa sve do Donjenskog bazena, koncentriran je najveći dio rudarsko-industrijskog potencijala Istočne Njemačke, Poljske, Rumunjske i Ukrajine. Velika agrarna produkcija, bogata ležišta kamenog i mrkog ugljena, nafte, kamene soli, željeza, razvijena crna metalurgija čine osnovni sadržaj jednog od strateških najvažnijih dijelova vojne zajednice. Lesno područje, uključujući tu i lesnu zonu Zapadnog Sibira, ima površinu od oko 3.700.000 km² (16% teritorija vojne zajednice) s oko 130.000.000 stanovnika, što čini 41% ukupnog broja stanovništva Varšavskog ugovora.⁴

Kontrola Karpatske zavale i posebno Slovačke dopušta istodobno i presijecanje osnovne kontinentalne longitudinalne prometnice, koja povezuje istok i zapad Evrope na pravcu Moskva—Varšava—Berlin—Pariz, kroz Poljsku nizinu ili, kao što smo to već prije rekli, »koridor ratova«.

Značenje prometne transverzale sjeveroistok-jugozapad naglašeno je u nekim prirodno-geografskim prednostima. Smjer svih željezničkih i cestovnih prometnica tog pravca poklapa se s ocjeditim terenima sukcesije prigorja, koja se pružaju od prikarpatskog područja preko sjeveroistočne Mađarske u podnožju planina Eperjes (Eperješ), Bük (Bik), Mátra (Matra), Cserhát (Čerhat) i dalje preko Dunántulskog pobrđa sve do Jugoslavije, gdje se nastavlja kontaktom priogrja Kalnika, Medvjednice, Žumberačke gore s nizinskim područjem do Gorskog kotara i Jadrana, odnosno dolinom Save i Ljubljanske kotline te Postojnskih vrata za Trst i Padsku nizinu. Istodobno područje ima karakter demografskog i privrednog težišta NR Mađarske, SR Hrvatske, SR Slovenije i Italije, što je u ratnim prilikama, osobito ako se pretpostavi nuklearni udar, izuzetno nepovoljna osobina. Osim toga, zbog širine i rječnih tokova i njihovih naplavnih ravni, u Karpatskoj zavali rjetki su mostovni prijelazi. Na Dunavu to je Budimpeštanski, Batinski i Novosadski prijelaz, na Dravi Koprivnički, Barčki i Osječki, a na Savi Zagrebački. Budimpeštanski,

⁴ R. Pavić, A. Bognar, Geopolitičke i geostrateške značajke evropske zone Varšavskog ugovora. Politička misao 2/69. Fakultet političkih nauka Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 69. str. 210.

Koprivnički i Zagrebački su pri tom svakako najvažniji, međutim to su vojno-strateški i najranjivija mjesta, jer se vrlo lako mogu odgovarajući intervencijama avijacije raketnim napadom neutralizirati.

2. Smjer sjeverozapad-jugoistok najkraći je put u povezivanju Zapadne i Centralne Evrope s jugoistokom kontinenta i dalje Blistokom. Jugoistočna Evropa ima »mostovno« značenje u kontaktiranju Azije i Afrike s Evropom. Tu su, uz lesnu zonu, išli najvažniji i najsnažniji prodori naroda Heartlanda prema Evropi, odnosno obratno, Konstantinopol je dugo vremena predstavljao jednu od najatraktivnijih točaka za upada barbarskih naroda iz Karpatske zavalice (panonskog prostora).

Put koji vodi iz panonske nizine — Alfelda — dolinom Morave, Vardara za Solun, i onaj dolinom Nišave i Marice za Carigrad, jedan je od najstarijih operacijskih pravaca, bilo da se radi o prodoru prema Istočnom Mediteranu ili pak u panonski prostor. Štoviše, uz već često spominjanu lesnu zonu i područje morena i pradolina Sjevernoevropske i Istočnoevropske nizine, to je svakako najvažniji kontinentalni prometno-strateški put s ishodištem u Madžarskoj, od antike pa na ovamo. U suvremenim prilikama ostvarenje kontrole nad spomenutim pravcem omogućuje pristup svim najvažnijim lukama Istočnog Mediterana, kao što su to Solun, Pirej i Carigrad. Činjenica da one imaju bez sumnje odlučujuće značenje u kontroli, ili, u najmanju ruku, otežavanju linija prijevoza nafte prema Zapadnoj Evropi, uz važnost potpunog prekida veza između NATO i CENTO pakta i posjedovanja Bospora i Dardanela, još i više naglašava strateško značenje puta.

Dunav je zbog svog pravca otjecanja, sjeverozapad-jugoistok, također jedan od mogućih način korištenja, odnosno kombinacije korištenja, tog puta. Naime, uz epitet jednog od najstarijih i najfrekventnijih vodenih putova Evrope, Dunav je istodobno jedan od vrlo značajnih vojno-operacijskih pravaca. To ostaje i danas, jer u eventualnom sukobu Atlantskog pakta i zemalja Varšavskog ugovora, računajući na mogućnost čak i totalne dezorganizacije cestovne i željezničke mreže, zbog svojih prirodnogeografskih osobina može dobiti značenje primarnog i jedino mogućeg koristivog puta za opskrblijevanje neke pretpostavljene fronte s tendencijom pomicanja u istočnom ili zapadnom smjeru. To tim više što je, osim naravno u Đerdapu, teško zamisliti efikasnije i trajnije zaprečavanje prometa rijekom. Misli se tu u prvom redu na klasične oblike borbe i ratne odnose.

Ostvari li se zamisao o izgradnji transevropskog autoputa, koji bi Sjevernu Italiju (Padsku nizinu) preko Južne Austrije, Bečke kotline, Moravskih vrata, gornjovislanjskog prometnog čvorišta u području Krakowa i Varšave povezao s Moskvom, i njegova odvojka preko Madžarske, portae orientalis u Transilvanskim alpama te Vlaške nizine do Bugarske, prometni pravac sjeverozapad-jugoistok još i više će naglasiti geostrateško značenje prostora Madžarske, iz kojeg bi se time dobio najkraći mogući pristup jugoistoku Evrope i Blistoku. Posebno značenje ima to i za brže, bolje i sigurnije povezivanje jugozapadnog krila zemlja Varšavskog ugovora, i to osobito s aspekta homogenizacije obrane ako bi napad došao iz južnog ili jugozapadnog pravca.

U strateškom vrednovanju Madžarske ne treba zaboraviti ni na jedan za nas vrlo važan mogući operacijski pravac čije se ishodište nesumnjivo nalazi

u Alfeldu. Misli se tu na pravac panoski prostor-dolina Bosne i Neretve — Srednji Jadran. Važnost mu se ogleda u činjenici da uspješni vojni prodor tim smjerom ima za posljedicu presijecanje »Dinarske tvrđave«, što bitno može umanjiti funkcionalnost vojnih napora u ostvarenju jugoslavenske koncepcije obrane državnog teritorija. Ako se govori o važnosti dubine ratišta i načina vođenja ratnih operacija, u prvi plan razmatranja, u geostrateškom vrednovanju prostora Madžarske, dolaze elementi prirodno-geografske osnove, kao što su to reljef i vode.

Reljefna otvorenost Alfelda, ali i ostalih dijelova Madžarske, omogućuje vrlo laki pregled situacije i brzo napredovanje bilo kojih rodova vojske. U Madžarskoj potencirao je to i činjenicom da su eventualne prirodne prepreke, kao na primjer močvarnost ili gusta šuma vegetacija, dugom društveno-ekonomskom intervencijom u kulturnom oblikovanju pejzaža te gospodarskom funkcionalizacijom prostora de facto prestale egzistirati kao bitni faktori koji bi mogli znatnije utjecati na tok i ishod ratnih operacija, naravno osim pozitivnog ili negativnog utjecaja lake prohodnosti nizine.⁵ Jedino mreža vodotoka, koja je orijentirana poprečno na pravac vojnih pokreta, može imati odgovarajući utjecaj na usporavanje pokreta trupa ili organizaciju efikasne obrane. Upravo takav značaj ima panoski prostor na području Madžarske. Da je to tako, upućuju i primjeri iz II. svjetskog rata, kada je Dunav svojim transverzalnim otjecanjem, na potezu od Budimpešte pa do ušća Drave, predstavljao izuzetno teško savladivu prepreku za napredovanje Sovjetskih trupa. Na to je u velikoj mjeri utjecala i činjenica da je, zbog velike širine toka i naplavne ravni (i do 20 km), malo pogodnih prijelaza preko rijeke. Borba za Budimpeštu i Batinski prijelaz u Baranji, koji su najpogodniji za forsiranje Dunava u panoskom prostoru, zadržala je nastupanje sovjetskih trupa i nekoliko mjeseci.

U skladu s tim i činjenicom da i rijeka Tisa ima sličan pravac otjecanja, smjerom sjever—jug, očito je da u slučaju Madžarske, bez obzira na relativno malu veličinu državnog teritorija, značenje dubine ratišta, odgovarajućom strateškom valorizacijom vremenskog faktora, može imati također veliku važnost u obrambeno-strateškim koncepcijama zemalja Varšavskog ugovora.

3. Varšavski ugovor zainteresiran je i da i dalje ostvaruje odgovarajuću vojnu prisutnost u Madžarskoj i zbog nekih izuzetno važnih prirodnih resursa. U okviru Istočnog bloka Madžarska je jedan od najvažnijih opskrbljivača rudom boksita i urana, koji su, u modernim uvjetima ratovanja, nenadoknadivo važne strateške sirovine. Dok je po proizvodnji boksita, iza Francuske, Madžarska druga u Evropi, ne postoje gotovo nikakvi podaci o proizvodnji urana. Poznato je da se uran dobiva na južnim padinama planine Mecsek (Meček), blizu Pécsa (Pečuh), te da je to jedno od najvećih i najproduktivnijih nalazišta rude urana u Evropi.⁶ Nepovoljan intergranični položaj rudnika, koji se nalaze samo 40-tak km od Jugoslavije, umanjeno je međutim činjenicom da je ista nesvrstana zemlja.

4. Napokon, u razmatranje treba uvrstiti i relativno brojnu madžarsku nacionalnu manjinu u susjednim zemljama. Naime, ako se pitanje nacionalnih manjina poveže s eventualnim teritorijalnim pitanjima, može ono poslužiti kao

⁵ A. Bogнар, Političko-geografsko značenje nizina, Politička misao 3/1973. Fakultet političkih nauka i Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 1973. str. 285.

vrlo uspješna mjera političkog pritiska za potrebe postizanja strateškovojskih ciljeva. U konkretnom slučaju može biti vrlo važan adut za neutralizaciju mogućih otpora u nekim zemljama Varšavskog Ugovora.

ANDRIJA BOGNAR

CHARACTERISTICS OF PRESENT GEOPOLITICAL POSITION OF HUNGARY

(Summary)

The possibilities of communication and geographic (physical) valorization of Hungarian state territory play a significant part in appreciation of geopolitical and geostrategic position of Hungary. The fact that Hungary is the part of so called continental Europe, which is the most outstanding crash zone of West European seapowers and the powers of Heartland, is also to be pointed out. The shortest and the most suitable continental communication line that links Central and Western Europe with the southeast of the Continent and Near East is that running through Carpathian basin. The same line links Eastern Europe with the lowland of the Po and the Apennines. Such Territory relations and the fact that Alföld (Carpathian basin) is, being the centre of gravitation of its mountainy surrounding, the geostrategic key of complete military control over Carpathian basin, define Hungary as one of two or three most important communication crossroads of Europe. The significance of the communication crossroad is determined by the transcontinental communication lines North East-South West-South East. Both lines have great economic and geostrategic importance. The North East-South West line, running through the wooded Carpathian Mts and Hungary, is the shortest way that links the Lvov communication crossroad and North Adriatic. The possibility of rapid exit to so called »warm sea« and penetration to the lowland of the Po, which would at the same time cut through the south wing of NATO Pact, would result in the establishing of the communication links with Arab world (across the Strait of Messina, Sicily and Tunisia). It would at the same time stop vitally important oil support of Western Europe.

The same line from the point of view of NATO Pact, means the direct contact with so called yellow earth (loess) zone which is, alongside its communication openness toward Ukraine and Western Siberia, one of the most important natural and demographic skeleton of Warsaw Pact countries. The control over Carpathian basin and specially over Slovakia allows at the same time the cutting through of the continental longitudinal communication line that links (across the Polish plane) Eastern and Western Europe on the line Moscow-Warsaw-Berlin-Paris. The significance of the communication transversal NE-SW is even grater through the fact that it runs through the area of demographic and economic gravity centre not only of Hungary, but of the western part of Yugoslavia as well. It should be added that the broadness of the river courses and the aluvial plans in Carpathian basin result in the small number of bridge passages and consequently, these are from military-strategic point of view the most vulnerable spots of the communication line.

The NW-SE line links, in the shortest possible way, Western and Central Europe with the southeastern part of the Continent and with Near East. The line that starts in Alföld and runs along the valleys of the Nišava and Vardar to Salonika and along the valleys of the Nišava and Maritsa to Istanbul is one of the oldest operation lines toward Eastern Mediterranean, or toward the heart of the Continent. In the present conditions the achievement of the control over this line assures

the way out to the Bosphorus and the Dardanelles and to some other important East Mediterranean ports, and this can be of the great importance in stopping of the oil transport toward Western Europe. The Danube is, thanks to direction of its course, the further possibility of military-strategic utilization, or better to say the combination of utilizations (water and road communication lines) of the NW-SE line.

In the strategic valorization of Hungary one shouldn't oversee the line that starts in Alföld and runs, along the vallies of the Bosnia and Neretva, toward Central Adriatic. The importance of this line is to be searched in the fact that successful military penetration along this line results in the cutting through of Dinaric »wall«, and this in return can fundamentally lessen the function of military efforts aimed at the achievement of Yugoslav conception of the state territory defence. The primary things that should be taken into consideration when speaking about the importance of the depth of the battlefield and of war tactics, are some elements of the natural and geographic base, such as relief and waters. Relief (physical) openness of Hungary and culturally very well shaped paysages allow an easy view of situation and progress of any military array. Only the network of watercourses directed transversally over the line of military progress (the Danube and the Tisa) can have some effects on slowing down of military progress and on efficient defensive arrangements. The examples from World War II (Budapest) prove this very well. It is in the interest of Warsaw Pact to prolong the military presence in Hungary for it is (Hungary) one of the most important U.S.S.R. provision centre for uranium and bauxite, vitally important strategic raw materials.

At last, one should take into consideration relatively numerous (3,5 million) Hungarian population living outside the borders of their native country, and this fact, alongside its positive effect on neighbourly relations, can be very efficiently used, especially if related to some territorial problems, as a very effective measure of political pressure aimed at the achievement of the corresponding military-strategic aims.

Translated by Marija Partbauer